

Een kleine nering in religieuze artikelen

bij de Lobi

Marchinus Hofkamp

Overall in de wereld is er religieuze beleving en is er dus behoefte aan religieuze voorwerpen. Waarom zou dat in animistisch Afrika zo veel anders zijn?

1994 - Zuidelijk Burkina Fasso

We trokken door het land van de Lobi. Met ruim 40 graden was het heet, een voorbode van de regentijd. Het werd een fascinerende tocht, vooral door de markante behuizingen van de Lobi, die veelal niet in dorpen wonen, maar in grote lemen woonburchten. Van de Lobi wordt gezegd, dat ze 'veel minder hartelijk en gastvrij' zouden zijn dan bijvoorbeeld de Dogon, zelfs wat wantrouwig, en zo voelde het ook wel een beetje toen we opeenvolgend kennis maakten met de verschillende families. Hun woonburchten staan op een onderlinge afstand die groter is dan de reikwijdte van een pijl. Maar met een goede gids, de zoon van een kennelijk alom gerespecteerde chef, bleken we toch welkom en werden we binnengelaten in deze forten. Daar troffen we een doolhof aan van vele ruimten en kamertjes, want er kunnen wel zo'n tachtig mensen leven in zo'n 'menselijke termietenheuvel'. Maar toch was het stil daarbinnen, de dikke lemen wanden dempen alle geluid. De ene kamer rijgt zich aan de andere. En elke woonburcht heeft zijn eigen heilige ruimte met het familie-altaar. Toen onze ogen goed aan het duister gewend waren, zagen we daarop de grotere en kleinere houten en lemen beelden staan. Verstild, afwachting, haast meditatief. Een indrukwekkende ervaring, die in het Dogongebied vrijwel ondenkbaar is, omdat daar alleen de familie-oudsten toegang hebben tot het familie-altaar.

Er zijn ook wel dorpen, en in één ervan, Niobini gingen we op zoek naar beeldsnijder Kambou Sipine. Meerdere mensen wezen ons de weg, maar we vonden hem niet, tot er een kind met ons werd meegestuurd. Kambou zat onder een boom bij zijn hut, en was met een dissel een klein beeld van een menselijke figuur aan het hakken. Hij was een oudere man en we mochten bij hem gaan zitten. Hij praatte uitgebreid met onze gids, en via hem met ons. Wat we kwamen doen, of we niet moesten werken, en als we dan niet werkten, hoe we dan ons eten verdienden? Ondertussen ging hij door met zijn werk, wat hakken, een beetje snijden, wat bijschuren. Een oude legertas lag naast hem in het zand. Toen het beeldje kennelijk ver genoeg klaar was, maar naar ons idee nog lang niet af, stopte hij het in de tas en pakte hij een nieuw stuk hout voor weer een nieuw beeldje.

Een klant

Na enige tijd kwam er een man aanfietsen. Hij stapte af, groette de beeldsnijder uitgebreid en groette toen ons. Hij kwam bij ons zitten en praatte honderduit. Na een kwartier deed de snijder zijn legertas verder open en schoof de inhoud op de open klep : allerlei houten beeldjes, grotere en kleinere, af en niet-af. Verder ook ijzertjes in de vorm van een slangetje, andere onbestemd van vorm, en vingerringen. De bezoeker zocht tussen de voorwerpen, pakte een ijzertje, monsterde het, legde het terug en pakte een beeldje. Ondertussen kennelijk commentaar leverend, want de snijder reageerde er op, wees op details en gaf het voorwerp weer aan de man. Deze bekeek het weer, leverde commentaar, en legde het weer terug. Een half uur later was de keuze dan toch gemaakt, en begon het onderhandelen over de prijs, en ook dat neemt in Afrika altijd de nodige tijd in beslag, want je moet elkaar wel serieus nemen. Uiteindelijk telde de man meerdere muntjes neer voor twee beeldjes en drie ijzertjes, en nam hij afscheid. Er waren goede zaken gedaan ! Wij waren verwonderd, en bleven met vragen zitten : Waren die voorwerpjes bedoeld voor het huisaltaar van de man?, vroegen we aan Kambou. Inderdaad, zei hij. Nu had die man twee beeldjes gekocht, een beeldje dat af was, maar hij had ook een beeldje gekozen, dat nog niet af was, waar nog geen gelaat in was aangebracht. Waarom had hij dát dan gekozen? Tsja, antwoordde Kambou: sommige mensen willen voor hun huisaltaar een beeldje dat helemaal af is, maar soms willen mensen juist ook een beeldje dat nog niet af is Daarna wilde ik ook wel wat uitzoeken. Dat is goed, zei de snijder en schoof de inhoud van zijn tas weer op de klep. Al die voorwerpjes, die hij klaar had voor de verkoop mochten we weer bekijken, áf en naar ons idee niet-af. Hier zocht ik acht beeldjes tussenuit die mij bevielen, van alles wat, en rekende dit na wat onderhandelen met hem af. Thuis gekomen zette ik ze alle acht bij elkaar, op een sokkel, 'dan hebben ze nog wat aan elkaar'.

Animistisch religieuze voorwerpen worden gemaakt en verhandeld in het animistische Lobi-land. Gewoon dagelijkse praktijk. In wezen niet zo heel veel anders dan onze eigen 'reli-shops', winkels in religieuze artikelen, waar je ook beelden van elke gewenste heilige kan kopen of bestellen.

1. Groep van acht beeldjes van Kambou Sipine

Daarentegen las ik in Kunst & Kontext de uitspraak „Geen Lobi zal ooit een beeld voor het eigen altaar kopen bij een beeldhouwer die voor de westerse handel bezig is of met kolonialen samenwerkt” [1]. Een boude uitspraak, die dus nuancingering behoeft : Het Lobi-land is groot en strekt zich behalve in Burkina Faso ook nog uit in Ghana en Ivoorkust. Religieuze gebruiken kunnen van regio tot regio sterk verschillen, zoals ook mijn ervaring in het Dogongebied is, en zoals wij uit ons eigen land maar al te goed weten.

Marchinus Hofkamp

2. Rechts : Etalage van Reli-shop

literatuur

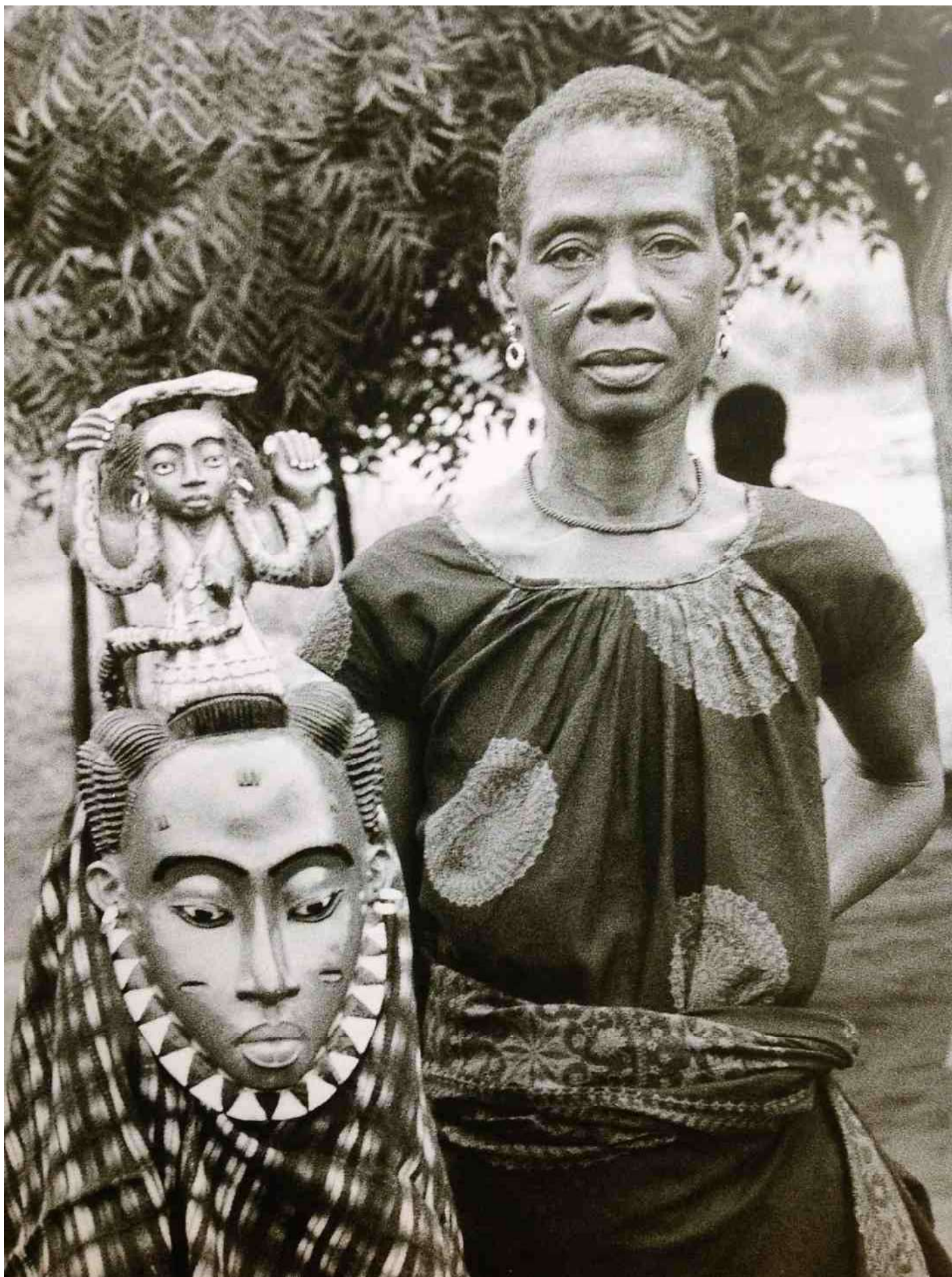
[1] Schultz, Petra – *Lobi Falsifikate* - Kunst & Kontext 05-2013, blz 42

foto's door *Marchinus Hofkamp*

1. Beeldjes gesneden door *Kambou Sipine*

2. Etalage van handel in boeken en religieuze artikelen *H. Rensing* te Emmerich

1. Vrouw met haar portretmasker'72 Vogel, S - Baule - New Haven, 1997 - Werkelijke portretkunst behoort nauwelijks tot de Afrikaanse culturen, maar in dit masker is daar toch wel degelijk een glimp van te herkennen.